VII. PRIEDAI

Gintautas Česnys, Rūta Tautavičiūtė

1979 M. KASINĖTŲ ŽEMAITIJOS SENKAPIŲ ANTROPOLOGINĖ CHARAKTERISTIKA

II m.e. tūkstantmečio Lietuvos kraniologinė medžiaga pasipildė trijų populiacijų kaukolėmis: Arglaičių ir Paprūdžių (Raseinių raj.), kuriuos kasinėjo MAII (vad. A. Tautavičius), ir Šapnagių (N. Akmenės raj.) (vad. A. Varnas). Du pirmuosius senkapius teskiria vos keleto kilometrų atstumas, todėl iš jų medžiagos suformavome bendrą kraniologinę seriją (19 o , 18 o), reprezentuojančią Žemaitijos R kraštą. Šapnagių serija (12 o , 12 o) atstovauja Žemaitijos Š pakraščiui. Abi serijos datuojamos XV-XVII a.

Abiejų kraniologinių serijų lytinis dimorfizmas gana ryškus: iš 18 lytinio dimorfizmo koeficientų tik 4(22,2%) nesiekia standartinių reikšmių, o kiti smarkiai jas viršija. Kraniologiniu požiūriu abi serijos yra homogeniškos: dauguma vidutinių kvadratinių nukrypimų (1 lentelė) yra kur kas mažesni už standartinius. Tik Arglaičių ir Paprūdžių vyrų akiduobės rodiklio (52:51), o moterų smegeninės aukščio (17), akiduobės pločio (51) nosies kampo (75/1) ir horizontalios profiliuotės rodiklių (DS:DC , nazomaliarinio bei zigomaksiliarinio kampų), Šapnagių vyrų nosies pločio (54) bei nosies kampo, o moterų smegeninės aukščio (17), nosies aukščio (55) bei nosies kampo vidutiniai kvadratiniai nukrypimai yra didoki. Tačiau tai,

kad variacijos mastas turi nevienodą kryptį vyrų ir moterų serijose, leidžia laikyti per aukštas vidutinių kvadratinių nukrypimų reikšmes statistiniu atsitiktinumu. Tik besikartojanti per didelė nosies kampo variacija byloja apie tai, kad medžiagoje gali būti mechaniškai sumišusios saikingai ir labai atsikišusios nosies kaukolės.

Abi kaukolių serijos skiriasi tik nereikšmingomis detalėmis ir reprezentuoja tą patį antropologinį tipą, kuriam būdinga mezomorfija. Smegeninė vidutinių matmenų, mezokraninė, veidas taip pat vidutinių matmenų, mezeninis, Šapnagių vyrų kiek didesnio absoliutaus pločio. Akiduobė mezokonchinė, nosis mezorininė. Vertikali ir horizontali veido profiliuotė gana griežta, tarpuakis smarkiai išvešėjęs. Gal kiek plokštokas veido viršus (nazomaliarinis kampas viršija 140°). Iš 18 svarbiausiųjų rasinės diagnostikos požymių apskaičiavus Penrouzo apibendrinto atstumo koeficientus tarp bendralaikių Žemaitijos serijų (2 lentelė) ir pagal vyrų ir moterų koeficientų vidurkius atlikus klasterizaciją, Arglaičiai, Paprūdžiai, Šapnagiai, Pumpurai, Gėluva ir Jakštaičiai sudaro vieningą labai artimų serijų klasterį, nuo kurio šiek tiek daugiau nutolusios serijos iš Akmenių, o ypač Šlapgirio.

1 lentelė

Svarbiausiųjų kraniometrinių požymių statistiniai parametrai

Požymio Nr. pagal Martiną	Vyrai						Moterys					
	Arglaičiai	Paprūdžiai	Arglaičiai ir Paprūdžiai		Šapnagiai		Arglaičiai	Paprūdžiai	Arglaičiai ir Paprūdžiai		Šapnagiai	
	M (N)	M (N)	M (N)	S	M (N)	S	M (N)	M (N)	M (N)	S	M (N)	S
1	183,6(12)	184,4(7)	183,9(19)	5,8	187,6(12)	3,1	174,5(13)	176,2(4)	174,9(17)	6,1	176,0(9)	5,6
8	143,7(10)	143,9(7)	143,8(17)	5,1	143,4(12)	3,6	138,0(14)	136,0(4)	137,5(18)	4,6	135,2(12)	2,6
8:1	78,9(9)	78,1(7)	78,6(16)	3,3	76,5(12)	0,4	78,7(10)	77,2(4)	78,3(14)	2,2	76,6(9)	2,1
17	136,2(6)	136,6(7)	136,4(13)	4,1	135,8(11)	4,2	128,8(12)	132,5(4)	129,7(16)	5,4	128,1(9)	5,5
45	131,4(5)	133,4(7)	132,6(12)	4,6	135,0(11)	3,9	124,4(11)	126,0(3)	124,7(14)	4,4	124,7(11)	3,7
48	68,1(7)	70,0(5)	68,9(12)	2,3	71,8(11)	4,1	65,4(8)	68,0(3)	66,1(11)	2,9	66,1(9)	3,1
48:45	50,7(4)	51,8(4)	51,3(8)	2,7	53,4(10)	3,1	52,5(7)	54,0(3)	52,9(10)	2,3	52,8(9)	2,1
51	41,9(7)	43,1(5)	42,4(12)	1,8	42,7(12)	1,3	40,1(10)	41,0(3)	40,3(13)	2,0	41,6(9)	1,3
52	33,0(7)	31,9(5)	32,5(12)	1,7	31,7(12)	1,8	31,8(9)	33,0(3)	32,1(12)	1,6	32,1(9)	1,7
52:51	78,1(7)	74,1(5)	76,4(12)	5,5	74,0(12)	4,2	78,9(8)	80,5(3)	79,3(11)	3,8	77,2(9)	3,1
54	24,4(9)	26,2(6)	25,1(15)	1,8	24,4(12)	2,1	24,1(8)	25,2(3)	24,4(11)	1,8	24,1(10)	1,8
55	50,5(7)	52,9(6)	51,6(13)	2,7	52,3(12)	2,5	47,4(7)	50,2(3)	48,2(10)	2,4	48,7(9)	3,1
54:55	48,3(7)	49,6(6)	48,9(13)	3,2	46,8(12)	2,4	50,9(6)	50,1(3)	50,6(9)	3,0	49,4(9)	4,0
75(1)	26,5(2)	30,0(3)	28,6(5)	5,0	31,0(8)	5,2	26,0(3)	-	26,0(3)	7,0	26,6(8)	5,6
DS:DC	57,7(4)	62,2(4)	60,0(8)	5,8	59,9(11)	5,4	58,6(7)	-	58,6(7)	10,0	53,3(8)	5,3
SS:SC	38,0(6)	47,0(4)	41,6(10)	8,6	44,2(12)	8,8	39,1(8)	36,0(1)	38,8(9)	7,7	40,0(9)	3,5
77	139,1(5)	141,6(6)	140,5(11)	4,0	141,3(12)	3,1	133,9(1)	142,4(3)	140,3(4)	6,4	141,5(11)	6,3
zigom	123,0(5)	123,7(4)	123,3(9)	3,8	124,8(11)	5,6	133,1(2)	120,1(3)	125,3(5)	6,5	126,6(9)	5,8

2 lentelė

Penrouzo apibendrinto atstumo koeficientai tarp II m.e. tūkstantmečio Žemaitijos serijų (apatinis kairysis trikampis - vyrai, priešingas - moterys)

	1	2	3	4	5	6	7
1. Jakštaičiai		.210	.490	.148	.154	.308	.639
2. Gėluva	.120		.570	.091	.137	.126	.362
3. Šlapgiris	.620	.690		.493	.410	.469	.907
4. Arglaičiai, Paprūdžiai	.229	.077	.680		.094	.099	.267
5. Šapnagiai	.262	.121	.368	.102		.113	.385
6. Pumpurai, Daubariai	.194	.120	.553	.093	.123		.273
7. Akmeniai	.638	.423	.737	.473	.519	.321	

Irena Papreckienė

XIV-XVII A. LIETUVIŲ ODONTOLOGINIS TIPAS

Darbo tikslas - nustatyti XIV-XVII a. Lietuvos gyventojų odontologinį tipą, išaiškinti odontologinių požymių geografinį pasiskirstymą. Buvo ištirta 568 kaukolės ir 27 kaukolių fragmentai iš 29 XIV-XVII a. Lietuvos senkapių (1 lentelė).

Odontologiniai požymiai buvo vertinami naudojantis A. Zubovo (1968) metodika. Ištirtos teritorijos geografiniams skirtumams išaiškinti darbui panaudota medžiaga buvo padalyta į 3 grupes - vakarų, vidurio ir rytų Lietuvą. Teritoriją tarp Dubysos ir Šventosios upių laikėme vidurio Lietuva.